

Για τον ντεμπορισμό¹

Ένα από τα κλασικά όπλα του παλιού κόσμου, και ίσως εκείνο που χρησιμοποιεί περισσότερο εναντίον των ομάδων που εκφράζουν την αναζήτηση ενός τρόπου ζωής, είναι η διάκριση και απομόνωση ορισμένων «βεντετών» μέσ' από τις ομάδες αυτές.

Internationale Situationniste, τεύχος 8, 1963²

Η έφοδος.

Η εντελώς ιδιαίτερη ριζοσπαστικότητα της Καταστασιακής Διεθνούς, το χαρακτηριστικό στίγμα της που την ξεχώρισε ευθύς εξαρχής απ' όλες τις ομάδες που επικαλέστηκαν την επανάσταση, και ταυτόχρονα ό,τι πιο ζωντανό μας έχει κληροδοτήσει, δεν πρέπει ασφαλώς ν' αναζητηθεί σε κάποιο από τα πιο μεμονωμένα και περιστασιακά αποτελέσματά της αλλά στο γεγονός ότι υπήρξε η πρώτη οργάνωση ανθρώπων που θέλησε συνειδητά να είναι ο *τόπος σύντηξης* των πιο εξτρεμιστικών απαιτήσεων τριών μεγάλων ιστορικών ρευμάτων της ανθρώπινης δραστηριότητας, τα οποία μέχρι εκείνη τη στιγμή όδευαν χωρισμένα και ανεξάρτητα το ένα από τ' άλλο :

1. του ρεύματος του στοχασμού πάνω στην Ύπαρξη και της απαίτησης για ενότητα μεταξύ του άμεσου βιώματος και της αναπαράστασής του ή έστω για συνοχή μεταξύ λέγειν και πράττειν·
2. του ρεύματος της Τέχνης και της απαίτησης για άμεσο ποιοτικό μετασχηματισμό της ζωής· και
3. του ρεύματος της Πολιτικής ως ενδιαφέροντος για πρακτική επίδραση πάνω στην ιστορία, και της απαίτησης για κατάργηση της διαχωρισμένης εξουσίας.

¹ *Σημείωση 2020.* Το κείμενο αυτό γράφτηκε μεταξύ 1997 και 1998. Στόχο είχε, όπως φανταζόμουν τότε, να αναχαιτίσει την επέλαση μιας συγκεκριμένης προσέγγισης στο πρόταγμα της Internationale Situationniste, η οποία (προσέγγιση) είχε εκδηλωθεί και στην Ελλάδα και επεδίωκε να υπερμεγεθύνει τον ρόλο του Ντεμπόρ σ' εκείνο το συλλογικό πρόταγμα μέχρι του σημείου, μάλιστα, να παρουσιάσει την Καταστασιακή Διεθνή και όρι το καταστασιακό εγχείρημα σαν ένα απ' άκρου εις άκρον προσωπικό του δημιουργήμα! Η προσέγγιση αυτή ήταν σαφώς *αντιδραστική*, όπως φανερώνει και το παράθεμα από την IS στην προμετωπίδα του κειμένου μου, και τέτοια παραμένει μέχρι σήμερα.

² Βλ. την ανθολογία *Το Ξεπέρασμα της Τέχνης*, σελ. 291-292 (Αθήνα, Ύψιλον/βιβλία, α' έκδοση 1985, επανέκδοση 1999).

Με αυτό το δεδομένο, θα πρέπει επίσης να υπογραμμίσουμε τη στρατηγική ευφυΐα των πρώτων καταστασιακών στον βαθμό που έδωσαν σε αυτή τη βούλησή τους και στη δράση τους μια συγκεκριμένη *αιχμή*, δηλαδή την *κριτική της καθημερινής ζωής* – εννοώντας με αυτήν, όχι βέβαια τη συγγραφή διάφορων επαναστατιστικών και ψευδοστρατηγικών «σχολίων πάνω στην κοινωνία του θεάματος», αλλά την «κριτική και [την] αδιάκοπη αναδημιουργία της ολότητας της καθημερινής ζωής (...) μέσα στις συνθήκες της σημερινής καταπίεσης, με στόχο την εξόντωση αυτών των συνθηκών» (IS, τχ 6, 1961).

Θα πρέπει επιπλέον να τονίσουμε ότι η κριτική της καθημερινής ζωής, όπως την συνέλαβαν οι καταστασιακοί, έχει ως πρωταρχικό αντικείμενό της τη ζωή των ίδιων των επαναστατών, κάτι το οποίο κατέδειξαν δηλώνοντας από νωρίς ότι *«χωρίς την κριτική της καθημερινής ζωής, η επαναστατική οργάνωση γίνεται ένας διαχωρισμένος, συμβατικός και τελικά παθητικός χώρος»* (στο ίδιο).

Κριτήρια αποτίμησης του καταστασιακού προτάγματος

Συνεπώς, εναντίον όσων ασχολούνται με την ψεύτικη κριτική της ή με το ψεύτικο εγκώμιό της, οφείλουμε να διακηρύξουμε ότι το πραγματικό ζήτημα που ανακίνησε η Καταστασιακή Διεθνής και ταυτόχρονα το *ιστορικό στοίχημα* στο οποίο στήριξε την ύπαρξή της, ήταν το ζήτημα και το στοίχημα της *οργανωμένης κατασκευής των συνθηκών ενός διαλόγου*, τέτοιου που θα επέτρεπε την οργανική σύνδεση στο παρόν της Υπαρξιακής, της Καλλιτεχνικής και της Πολιτικής διάστασης της ζωής των ατόμων. Ασφαλώς, αυτό το ζήτημα κι αυτό το στοίχημα ξεπερνούν κατά πολύ εκείνο λ.χ. της άρθρωσης μίας «συνεκτικής επαναστατικής θεωρίας» και της «επικοινωνίας της θεωρίας» αυτής.

Στο μέτρο που κατόρθωνε να λειτουργεί ζωντανά ως ένας τέτοιος «τόπος σύντηξης» και να μην εγκαταλείπει την αιχμή της κριτικής της καθημερινής ζωής, στο μέτρο που κατόρθωνε να κοινωνεί τη θεωρία της *μαζί* με τις συνθήκες διαλόγου που την προϋπέθεταν, στο μέτρο δηλαδή που κατόρθωνε να παραμένει πραγματικά *καταστασιακή και διεθνής*, σ' αυτό ακριβώς το μέτρο η Κ.Δ. κατόρθωνε επίσης να προωθεί τόσο τις επιμέρους θέσεις της (απόρριψη της εξειδίκευσης, της ιεραρχίας και της ιδεολογίας, κατασκευή καταστάσεων, πειραματική περιπλάνηση, μεταστροφή, ενιαία πολεοδομία, ξεπέραςμα της τέχνης, κριτική του θεάματος, «συνωμοσία των ίσων», καθολική επικοινωνία, κ.λπ.) όσο και το πείραμά της *συνολικά*.

Αντίστροφα, στο μέτρο που έχανε αυτή την Αρχή της, η Κ.Δ. κινδύνευε όχι μόνο να καταντήσει «έναν διαχωρισμένο, συμβατικό και τελικά παθητικό χώρο» αλλά κι ένα επιπλέον όπλο του θεάματος εναντίον της συνείδησης, όπως οι οποιεσδήποτε άλλες αριστερές, αριστερίστικες ή αναρχικές ομάδες.

Η κατάρρευση.

Ήδη από το 1967 και πολύ πιο έντονα μετά τον «Μάη του 1968» έγινε ολοφάνερο, τουλάχιστον στους πιο συνειδητούς καταστασιακούς, ότι μια βαθιά κρίση είχε αρχίσει να *παραλύει* προοδευτικά την Κ.Δ.. Επρόκειτο όντως για μια διαδικασία παράλυσης και όχι απλής κρίσης, διότι αυτό που σημάδεψε αυτή την ύστερη και έσχατη κρίση της Κ.Δ. δεν ήταν η αντιπαράθεση αντίπαλων τάσεων, όπως τις προηγούμενες φορές, αλλά η *σταδιακή έκλειψη του διαλόγου*.³

Απέναντι σ' αυτή την πτωτική πορεία, τόσο το περίφημο όπλο των «διαγραφών» όσο και η «συζήτηση προσανατολισμού» η οποία ξεκίνησε το 1970, αποδείχτηκαν αναποτελεσματικά μέσα θεραπείας. Τον Απρίλιο του 1972 οι Ντεμπόρ και Σανγκουινέτι, δημοσιεύοντας το *Αληθινό Σχίσμα στη Διεθνή*, έκαναν γνωστό ότι «έσπασαν» την Κ.Δ. απομακρύνοντας τους «ενατενιστές» της. Όμως, ούτε κι έτσι η Κ.Δ. μπόρεσε να ξαναζωντανέψει. Και έσβησε.

Η κεφαλαιοποίηση.

Ο ντεμπορισμός είναι το κύριο υποπροϊόν εκείνης της ήττας και θεμελιώθηκε πρώτα πρώτα από τον ίδιο τον Γκυ Ντεμπόρ πάνω στην παρασιώπηση των ουσιωδών ερωτημάτων που έθετε η κατάρρευση της Κ.Δ., στην απόκρυψη της ιστορικής ήττας της και στην προβολή, αντ' αυτής, μιάς φανταστικής νίκης.

Πράγματι, στα δύο τελευταία έργα του στα οποία αναφέρθηκε στην Κ.Δ. (στο *Αληθινό Σχίσμα στη Διεθνή* το 1972 και στην ταινία *In girum imus nocte et consumimur igni* το 1978), είναι φανερό ότι ο Ντεμπόρ αποφεύγει τη σκόπελο των ερωτημάτων που έθεσε η παράλυση και κατάρρευση της οργάνωσής του – ερωτήματα τα οποία του τέθηκαν, ωστόσο, *εκείνη την εποχή* τουλάχιστον από τον Ντανιέλ Ντενεβέρ (Daniel Denevert), απ' όσο γνωρίζω –, καταφεύγοντας σ' έναν ελιγμό: τα προσπερνάει, μειώνοντας ή εξαφανίζοντας τη βαρύτητά τους, και υπερπροβάλλει σαν μοναδικό κριτήριο νίκης της Κ.Δ. το αναμφισβήτητο γεγονός ότι αυτή η οργάνωση πέρασε στην εποχή τις επανασταστικές ιδέες της.

³ Μπορεί ο καθένας να το διαπιστώσει αυτό μελετώντας τα τεκμήρια τα οποία παρατίθενται στο *Αληθινό Σχίσμα στη Διεθνή* των Γκυ Ντεμπόρ και Τζιανφράνκο Σανγκουινέτι (Αθήνα, Ελεύθερος Τύπος) και παρατηρώντας τη φτώχεια των τελευταίων Συνδιασκέψεων σε σχέση με τις διαμάχες που ζωντάνευαν τις προηγούμενες (βλ. π.χ. τα σχετικά ντοκουμέντα στην ανθολογία *Το ξεπέραςμα τη τέχνης*).

Στο μεν *Αληθινό Σχίσμα* – που το έγραψε σε μια εποχή πολύ κοντινή στα γεγονότα και μαζί με τον Σανγκουνέτι –, ο Ντεμπόρ ουσιαστικά μεταθέτει το πρόβλημα της παράλυσης της Κ.Δ. στους «φιλοκαταστασιακούς ενατενιστές», προσφέροντας μάλιστα μια «κοινωνιολογική» ανάλυση του φαινομένου η οποία στη συνέχεια έγινε εφιαλτήριο πολλών βλακωδέστερων αναλύσεων. Ωστόσο, δεν εξηγεί για ποιο λόγο αυτές οι «μετριότητες» κατάφεραν τελικά να πνίξουν την Κ.Δ. και μάλιστα από τα «μέσα». Διότι το «φιλοκαταστασιακό» φαινόμενο ασφαλώς δεν θα μπορούσε να έχει μια τόσο καταλυτική και ολέθρια επίδραση, και ειδικά στο εσωτερικό της Κ.Δ., αν δεν του το επέτρεπε μια ορισμένη δυναμική και επιλογή στην οποία η Κ.Δ. είχε ήδη παγιδευτεί.

Όσο για το *In girum* – που το έφτιαξε μόνος του όντας πια αρκετά μακριά από τα γεγονότα, και το οποίο αποτελεί αποθέωση του ντεμποριστικού «στυλ» –, εδώ ο Ντεμπόρ προχωράει τη συγκάλυψη του προβλήματος ακόμα παραπέρα κάνοντας ότι τάχα δεν καταλαβαίνει ποιο είναι το πρόβλημα και τι θα μπορούσε άραγε να του προσάψει κανείς: «*Αυτή είναι η μοίρα των πρωτοποριών*», «*το μερικό πεθαίνει μαχόμενο*», λέει. Ωστόσο, αυτός ο χεγκελιανίστικος ελιγμός δεν είναι παρά μια όμορφη πιρουέτα στον αέρα, που θέλει να μας κάνει να ξεχάσουμε ότι η Κ.Δ. δεν πέθανε μαχόμενη αλλά παρέλυσε και κατέρρευσε.

Σε τι άλλωστε, εκτός από τη συγκάλυψη της αλήθειας, χρησιμεύουν όλα αυτά τα κατόπιν εορτής ρητορικά σχήματα που προσπαθούν να πείσουν ότι η Κ.Δ. «αυτοδιαλύθηκε» μέσα στη νέα εποχή την οποία προετοίμασε, και ότι ο ίδιος ο Ντεμπόρ το είχε πολύ καλά υπολογίσει και αποφασίσει από τότε; Όποιος ξέρει να διαβάζει, καταλαβαίνει ότι ούτε το 1968 (όπου η Κ.Δ. είχε την ευκαιρία να «*χωνευτεί εντελώς στη σύγκρουση*» για την οποία «*ήταν καμωμένη*»), ούτε το 1969, το 1970, το 1971, αλλά ούτε ακόμα και το 1972 που η παράλυσή της δεν μπορούσε πια να κρυφτεί με τίποτα κι από κανέναν, είχε σκεφτεί ο Ντεμπόρ (και οι υπόλοιποι καταστασιακοί εκείνης της εποχής) ότι η Κ.Δ. είχε ολοκληρώσει το ιστορικό έργο για το οποίο ισχυρίζεται ότι «*ήταν καμωμένη*». Και είναι φανερό ότι τόσο το 1968, όσο και το 1969, το 1970, το 1971 αλλά ακόμα και το 1972, ο Ντεμπόρ φανταζόταν ότι η Κ.Δ. είχε ακόμα μέλλον.⁴

⁴ Λίγα χρόνια αργότερα, ο Σανγκουνέτι εμπλούτισε αυτό τον ελιγμό με ένα ψέμμα. Στο βιβλίο του *Φιλαλήθης Αναφορά σχετικά με τις δυνατότητες διάσωσης του καπιταλισμού στην Ιταλία* (στα ελληνικά *Σχετικά με την ιταλική κρίση*, Αθήνα, Άκμων, 1979) έγραφε: «Η Κ.Δ. διαλύθηκε το 1972 εξαιτίας ακριβώς της επιτυχίας του ιστορικού εγχειρήματός της (...) Συνυπέγραφα άλλωστε την πράξη αυτής της διάλυσης τον Απρίλιο του 1972 μαζί με τον Γκυ Ντεμπόρ» (τα πλάγια δικά μου, ΓΔΙ). Όπως ξέρουμε, αυτό που συνυπέγραψε ο Σανγκουνέτι μαζί με τον Ντεμπόρ τον Απρίλιο του 1972 ήταν το βιβλίο *Το Αληθινό Σχίσμα στη Διεθνή*. Και είναι ξεκάθαρο σε όποιον το διαβάσει, ότι όχι μόνο δεν αποτελεί «πράξη διάλυσης» της Κ.Δ. αλλά και ότι μια τέτοια πράξη δεν ήταν καν στις προθέσεις των συγγραφέων του: πρόκειται για πράξη σχίσματος, όπως το λέει ο τίτλος, και μάλιστα χωρίς σοβαρό αντίδικο (βλ. §56), όπως είχε συμβεί στην περίπτωση Μαρξ-Μπακούνιν. Συνεπώς, πράξη διάλυσης της Κ.Δ. με ό,τι πραγματικά σημαίνει κάτι τέτοιο, δεν έχει υπάρξει! Πρέπει λοιπόν να συμπεράνουμε ότι ο Σανγκουνέτι λέει ψέμματα και ότι, παρ'όλο οι Ντεμπόρ-

Ο Ντανιέλ Ντενεβέρ είχε υποδείξει ήδη από το 1972 την επιλογή που άνοιξε την πόρτα στο «φιλοκαταστασιακό» φαινόμενο μέσα στην Κ.Δ. και την παγίδεψε μέχρι τέλους. Επρόκειτο για την επιλογή των πρώτων καταστασιακών να παρουσιάσουν *προς τα έξω*, απέναντι στο θέαμα, την *εικόνα* μιάς «συνωμοσίας των Ίσων». Όπως υπογράμμιζε ο Ντενεβέρ, αυτή η επιλογή δεν στηριζόταν στο ότι οι καταστασιακοί ήταν πραγματικά «ίσοι», αλλά «στο ποντάρισμα ότι η ίδια η οργανωμένη δραστηριότητα θα παρείχε το έδαφος μιάς γρήγορης κατάλυσης των ανισοτήτων».⁵

Το ποντάρισμα αυτό αποδείχτηκε λαθεμένο και οι καταστασιακοί δεν καταπιάστηκαν να διορθώσουν. Ωστόσο, αν αυτή η επιλογή αφορούσε σε ένα σφάλμα στο οργανωτικό πεδίο (στη συγκάλυψη του οποίου εδράζεται εν μέρει ο ντεμπορισμός), κατά την γνώμη μου υπήρξε και μια ακόμα επιλογή, σε ένα βαθύτερο ίσως επίπεδο, η οποία επέτρεψε την παρακμή της Κ.Δ. και συνδέεται πιο άμεσα με τον ντεμπορισμό. Πρόκειται για την επιλογή εκείνη, που εδραιώθηκε κυρίως μετά τη φάση του *δήθεν* «ξεπεράσματος της τέχνης», σύμφωνα με την οποία το πρωταρχικό έργο της Κ.Δ. όφειλε να είναι *όλο και πιο μονόπλευρα* η άρθρωση και η επικοινωνία μιάς «συνεκτικής θεωρίας».

Αναμφίβολα, η διατύπωση και επικοινωνία μιάς επαναστατικής θεωρίας ήταν εξαρχής *μία* από τις πλευρές του συνολικότερου καταστασιακού εγχειρήματος. Ωστόσο, στις πιο γνήσια καταστασιακές στιγμές της Κ.Δ., αυτή η επιμέρους πλευρά εντασσόταν οργανικά στο πιο σφαιρικό στοιχείο της παραγωγής συνθηκών καταστασιακού διαλόγου ή αλλιώς της «κατασκευής καταστάσεων» – δηλαδή στο σφαιρικό στοιχείο από το οποίο η Κ.Δ. αντλούσε και το νόημα της ύπαρξής της και το όποιο κριτήριο επιτυχίας ή αποτυχίας της.

Παραλέμποντας τον φιλομαθή αναγνώστη στα πρώτα κείμενα της Κ.Δ., αρκούμε να παραθέσω εδώ μερικά καιρία αποσπάσματα που δηλώνουν αυτή τη θέση:

«Η καταστασιακή οργάνωση (...) προσπαθεί να προχωρήσει μακρύτερα ορισμένα προβλήματα, ξεκαθαρίζοντάς τα και ρίχνοντας το φως του πειράματος στα δεδομένα τους. (...)
Οι διάφορες λεπτομέρειες της δράσης μας θα είναι εντελώς ασήμαντες αν όλα τα στοιχεία που περνάνε μέσα στην Κ.Δ. δεν κατεφέρουν να συγκροτήσουν μια δρώσα καταστασιακή ένωση στο πεδίο που πρέπει να είναι το δικό μας. (...)

Σανγκουνέτι είχαν την τόλμη να «σπάσουν» την Κ.Δ. απομακρύνοντας τους «ενατενιστές», όπως λένε, δεν είχαν την τόλμη ή ίσως τη διάθεση πια ούτε να την διαλύσουν αλλά ούτε και να την συνεχίσουν έστω και με άλλη μορφή. Και ότι απλώς παράτησαν το όλο θέμα της οργάνωσης για χάρη μιάς πιο εξατομικευμένης πρακτικής.

⁵ Βλ. το *Υποτιθέμενο Σχίσμα στη Διεθνή* (1972), που υπάρχει στα «Chroniques des secrets publiques» των Daniel Denevert και Jeanne Charles.

Εκπροσωπούμε την πρώτη συστηματική προσπάθεια ανακάλυψης δυνατοτήτων, αναγκών και ανώτερων παιχνιδιών με βάση τις συνθήκες της σύγχρονης ζωής. (...)

Αν δεν καταφέρουμε να κατακτήσουμε μια καταστασιακή δράση, θα πρέπει να εμποδίσουμε κάθε δημοσιότητα γύρω από αυτή την τεχνητή ετικέτα» (στο *Η Σκοτεινή Καμπή*, IS, τχ 2, 1958).

Με λίγα λόγια, για το συνολικό καταστασιακό εγχείρημα το ζήτημα της θεωρίας ήταν ένα *ποιοτικό ζήτημα*. Απεναντίας, στενεύοντας το νόημα και το κριτήριο της οργάνωσής τους στην επεξεργασία και τη διάδοση της θεωρίας, οι καταστασιακοί, με προεξάρχοντα τον Ντεμπόρ, όχι μόνο στένεψαν το στρατηγικό στόχο τους αλλά οδηγήθηκαν και σε μια *ποσοτικοποίηση* του ίδιου του ζητήματος της θεωρίας – και σ' αυτή την οπτική η Κ.Δ. άρχιζε όλο και περισσότερο να θυμίζει τη *λενινιστική* εικόνα του «κόμματος-συλλογικός διανοούμενος», ένα είδος «επαναστατικού think-tank», που είχε προτείνει ο Λούκατς πριν καταντήσει απολογητής και του σταλινισμού.

Τρία τεκμήρια

Τρία κείμενα του Γκυ Ντεμπόρ είναι κατά τη γνώμη μου τα πιο ενδεικτικά αυτής της στροφής της Κ.Δ. από ένα σφαιρικό εγχείρημα σ' αυτό το πιο περιορισμένο: η *Αναφορά προς την 7η Συνδιάσκεψη της Κ.Δ. στο Παρίσι*, του 1966 (εκτεταμένα αποσπάσματά του υπάρχουν στο *Αληθινό Σχίσμα*), *Το Ζήτημα της Οργάνωσης για την Κ.Δ.*, που έγραψε τον Απρίλιο του 1968 (βλ. IS, τχ 12) και ο *Πρόλογος στην τέταρτη ιταλική έκδοση της «Κοινωνίας του θεάματος»* (υπάρχει στο *Η κοινωνία του θεάματος*, Αθήνα, Ελευθερος Τύπος, 1986) τον οποίο έγραψε το 1979 και αποτελεί τη συμπύκνωση της ντεμποριστικής κεφαλαιοποίησης της καταστασιακής θεωρίας. Θα σταθώ λοιπόν εδώ λιγάκι στο καθένα χωριστά.

Α. Στο πρώτο, θέτει το ζήτημα ενός σαφέστερου προσδιορισμού του «κοινού έργου» που κατά τη γνώμη του ώφειλαν να αναλάβουν οι καταστασιακοί. Εδώ διευκρινίζει ότι, κατ' αυτόν, «η υπόθεσή μας είναι να συγκροτήσουμε μια σφαιρική κριτική θεωρία και (συνεπώς αδιάσπαστα) να την κοινωνήσουμε σε όλους τους τομείς που έχουν ήδη αντικειμενικά εμπλακεί σε μια άρνηση που παραμένει υποκειμενικά αποσπασματική». Και καταλήγει διαπιστώνοντας «ένα ορισμένο θεωρητικό προβάδισμα» των καταστασιακών «εκείνη τη στιγμή», για να προτείνει ότι, εν όψει της «της επανεμφάνισης των αγώνων με μια νέα μορφή (...) οφείλουμε να γνωρίσουμε τις θέσεις μας στα καινούργια ρεύματα που ψάχνονται στην πολιτική και την κουλτούρα, στο βαθμό ακριβώς που είμαστε η δική τους *άγνωστη θεωρία*» (η υπογράμμιση δική μου).

Με τις απαιτήσεις που θέτει πάνω στη θεωρία και την οργάνωση, αυτό το εξαιρετικά διαυγές κείμενο οπωσδήποτε βρίσκεται ακόμα μακριά από

τον ντεμπορισμό. Εντούτοις, σηματοδοτεί καθαρά το γεγονός ότι ο Ντεμπόρ περνούσε πλέον σε δεύτερη μοίρα τη «συστηματική ανακάλυψη δυνατοτήτων, αναγκών και ανώτερων παιχνιδιών» – πάνω στα οποία δεν έχει τώρα να προτείνει *απολύτως τίποτα* – και προέβαλε στο πρώτο πλάνο το «θεωρητικό έργο» ως *το μοναδικό πλέον κοινό έργο* των καταστασιακών. Μ' αυτό τον τρόπο, αυτή η πρόταση-κείμενο φανέρωνε ότι ένα ολόκληρο πεδίο πειραματισμών, που έως τότε αποτελούσε την πηγή του καταστασιακού κοινού έργου, είχε κιόλας αρχίσει να φθίνει και να *εγκαταλείπεται στη σφαίρα του ιδιωτικού*.

Βεβαίως, το κείμενο αυτό είναι τουλάχιστον έντιμο ως προς τη φανέρωση αυτής της υπαναχώρησης. Το πρόβλημα όμως είναι ότι όχι μόνο την αποδέχεται αλλά και τη *δικιολογεί*, προσπαθώντας μάλιστα να την *αναπληρώσει-εξιδανικεύσει μυθικά* με την υπερτίμηση του «θεωρητικού έργου» και με το δήθεν επαναστατικό επιχείρημα της «συνολικής διεκδίκησης»: «Δεν πρέπει ν' απαντήσουμε σε μια τέτοια διεκδίκηση επιμέρους γιορτών. Οφείλουμε ν' αφήσουμε αυτή τη διάσταση *στα άτομα*, δηλαδή να μην εμποδίσουμε κανέναν μέσα από έναν αναγκαστικά ηλίθιο κολλεκτιβισμό πάνω σ' αυτό το θέμα» (στο ίδιο). Έτσι, με την εισήγηση αυτή ο Ντεμπόρ υπέδειξε ότι οι καταστασιακοί όφειλαν πλέον να προσανατολιστούν μεν στη συνάντησή τους με ένα ευρύτερο κίνημα, *αλλά με κύριο εργαλείο και μέσο συνεισφοράς τους τη «θεωρία»*.

Β. Στο *Ζήτημα της Οργάνωσης για την Κ.Δ.* (Απρίλιος 1968) ο Ντεμπόρ προχώρησε αυτή τη θέση του ένα βήμα παραπέρα καθώς, σε μια κρίσιμη εποχή όπου τα προβλήματα στην εσωτερική συνοχή και ποιότητα της Κ.Δ. ήταν κιόλας πολύ σοβαρά, πρότεινε ότι «αυτή τη στιγμή πρέπει να ρίξουμε το βάρος μας όχι τόσο στη θεωρητική επεξεργασία (αν και πρέπει να τη συνεχίσουμε) όσο στη διάδοσή της και κυρίως στην πρακτική σύνδεσή μας με τις δυνάμεις που κάνουν την εμφάνισή τους (...)» (υπάρχει στην ανθολογία *Το ξεπέρασμα της τέχνης*).

Αν συνδέσουμε αυτά τα δύο κείμενα μεταξύ τους και με την πρακτική των καταστασιακών από εκείνη την εποχή κι έπειτα, θα κατανοήσουμε ότι δεν πρόκειται εδώ για έναν αληθινό αναπροσανατολισμό αλλά για συνέχεια της προηγούμενης επιλογής. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι αυτό το κείμενο φανερώνει την πολιτική διορατικότητα του Ντεμπόρ, καθώς γράφτηκε με τη συνείδηση ότι επίκειται μια κοινωνική αναταραχή που θα δικαίωνε τις βασικές θέσεις των καταστασιακών. Εύλογα λοιπόν θα μπορούσε να σκεφτεί κανείς ότι η επιλογή του υπέρ της «θεωρίας» και της «διάδοσής» της ήταν σωστή, έστω κι αν έγινε σε βάρος του συνολικότερου καταστασιακού εγχειρήματος. Αυτό άλλωστε ήταν και το σημείο του *επιμέρους δίκιου* του Ντεμπόρ, που πρέπει να του το αναγνωρίσουμε αλλά χωρίς να παραβλέπουμε το θλιβερό γεγονός ότι, πέρα από αυτό, δεν θέλησε να ακούσει την οποιαδήποτε κριτική που θέλησε να φωτίσει και άλλες πλευρές του όλου ζητήματος.

Ήταν λοιπόν σωστή, και σε ποιο βαθμό άραγε, αυτή η επιλογή του; Η επιλογή αυτή σήμαινε ότι τελικά η Κ.Δ. δεν είχε να περάσει στην εποχή της

τίποτε άλλο πέρα από τις «ιδέες» της. Είτε αυτό ίσχυε είτε όχι, και στις δυο περιπτώσεις γεγονός είναι ότι επρόκειτο για ένα φτώχεμα του καταστασιακού εγχειρήματος: στην πρώτη περίπτωση ένα φτώχεμα «από ανάγκη», στη δεύτερη «από επιλογή». Και δυστυχώς οφείλουμε να πούμε ότι αυτή η έμφαση στην θεωρία και τη διάδοσή της ήταν ένα φτώχεμα από ανάγκη, αν κρίνουμε από την κατρακύλα των καταστασιακών ακριβώς μετά το «Μάη του 1968». Οι καταστασιακοί είχαν πράγματι ξεπέσει σ' ένα τέτοιο σημείο που δεν είχαν να προσφέρουν πια τίποτα περισσότερο από τις «ιδέες» τους, και αυτό τον ξεπεσμό μαρτυρά το γεγονός ότι ποτέ πριν δεν βρέθηκαν σε τέτοια ένδεια πειραμάτων, ποιότητας και διαλόγου.

Έτσι, από τη στιγμή που έφθινε το καταστασιακό κοινό έργο, μέσα από το οποίο πήγαζε η «θεωρία» ως ένα επιμέρους συστατικό του, από τη στιγμή που όλο κι όλο το κοινό έργο των καταστασιακών περιορίστηκε στη θεωρία, από τη στιγμή αυτή ο στοχασμός – αυτό που ο Ντεμπόρ ονόμασε «θεωρία» –, κινδύνευε όλο και περισσότερο να ξεπέσει σ' έναν απλό φετιχισμό των ιδεών και σε ένα θέαμα της θεωρίας με όλο και πιο μυθικές ιδιότητες.

Γ. Αυτή η ποσοτικοποίηση της θεωρίας είναι πια σαφής και παγιωμένη στον *Πρόλογο στην Τέταρτη ιταλική έκδοση της «Κοινωνίας του θεάματος»*. Εδώ, ο Ντεμπόρ δηλώνει:

«Το 1967 ήθελα η Κ.Δ. να έχει ένα βιβλίο θεωρίας (...) Εκείνοι που θέλουν να ταρακουνήσουν πραγματικά μια κατεστημένη κοινωνία, οφείλουν να διατυπώσουν μια θεωρία που να εξηγεί θεμελιωδώς αυτή την κοινωνία. Μόλις αυτή η θεωρία γίνει λίγο γνωστή, αρκεί αυτό να γίνει μέσα σε συγκρούσεις που διαταράσσουν την κοινή ησυχία και πριν ακόμα καταλήξει να κατανοηθεί με ακρίβεια, η αιωρούμενη παντού δυσαρέσκεια θα επιδεινωθεί και θα οξυνθεί εξαιτίας και μόνο της αόριστης γνώσης ότι υπάρχει μια θεωρητική καταδίκη της τάξης των πραγμάτων».

Και συνεχίζει δίνοντας περαιτέρω «στρατηγικές συνταγές» γύρω από την άρθρωση μιάς τέτοιας θεωρίας («δεν πρέπει να εκτίθεται στον κίνδυνο της διάψευσης από τα μετέπειτα γεγονότα», «προς αποτροπιασμό όσων το βρίσκουν καλό, πρέπει να διακηρύσσει ότι το ίδιο το κέντρο του κόσμου είναι κακό, έχοντας ανακαλύψει την ακριβή φύση του»), για να κλείσει λέγοντας ότι εκείνο το βιβλίο του «ανταποκρίνεται σ' αυτές τις δύο απαιτήσεις» σε τέτοιο βαθμό μάλιστα ώστε «δεν χρειάζεται ν' αλλαχτεί ούτε μια λέξη του».

Ωστόσο αυτή η υπερφίαλη ρητορεία, που επιχειρεί να ανυψώσει το βιβλίο *Η κοινωνία του θεάματος* σε ένα είδος δογματικής «Αγίας Γραφής», δεν στηρίζεται παρά στη συσκότιση μια ειδικής και μια γενικής αλήθειας:

1) Πρώτον, στη συσκότιση του γεγονότος ότι αν το βιβλίο αυτό προκάλεσε το ενδιαφέρον σε κύκλους πέρα από τους ιστορικούς, τους επιφυλλιδογράφους ή τους συλλέκτες, αυτό δεν συνέβη μονάχα από αυτά που έγραφε καθαυτά αλλά επειδή συνοδευόταν από την αόριστη γνώση ότι

δεν ήταν έργο κάποιου μεμονωμένου «στοχαστή» αλλά αποτελούσε κομμάτι και έκφραση μιάς ζωντανής κοινότητας-αιχμής (της Κ.Δ.), που είχε βαλθεί με το πείραμά της να διακηρύξει ότι «το κέντρο του κόσμου είναι κακό» και ταυτόχρονα ότι η αναζήτηση του βορειοδυτικού περάσματος είναι καθημερινά δυνατή.

2) Δεύτερον, στη συσκότιση του γεγονότος ότι, γενικά, η «αιωρούμενη δυσαρέσκεια» επιδεινώνεται και οξύνεται όχι εξαιτίας της «αόριστης γνώσης ότι υπάρχει μια θεωρητική καταδίκη της τάξης των πραγμάτων», αλλά εξαιτίας της διάχυτης γνώσης ότι *υπάρχει κάπου κοντά μια κοινότητα ανθρώπων, οι οποίοι με τη ζωή της, τα πειράματά τους και τη θεωρία που αντλούν από αυτά «καταδικάζουν την τάξη των πραγμάτων».*

Αντίθετα απ' ό,τι υπονοεί ο Ντεμπόρ, καμιά θεωρία δεν μπορεί να είναι *αλάνθαστη κι εντελώς αληθινή όσο ο κόσμος παραμένει συνολικά ψεύτικος*. Ούτε δικαιούνται να καυχείται πώς «εξηγεί με ακρίβεια το κέντρο του κόσμου» *όσο αυτό το κέντρο παραμένει πρακτικά όρθιο*.

Το βιβλίο *Η κοινωνία του θεάματος*, και γενικά οι θεωρίες των καταστασιακών, παρ'όλο που έστρεψαν την προσοχή μας προς το σωστό σημείο, δεν εξήγησαν «με ακρίβεια» το κέντρο του κόσμου. Επιπλέον, *Η κοινωνία του θεάματος* περιέπεσε και σε θεμελιώδη σφάλματα σε ό,τι αφορά λ.χ. την οικονομία και το προλεταριάτο, *σφάλματα που επιβεβαίωσαν τα μετέπειτα γεγονότα*.⁶

Το εσωτερικό όριο της Καταστασιακής Διεθνούς

Τα σφάλματα και τα όρια αυτού του πιο ολοκληρωμένου βιβλίου του Γκυ Ντεμπόρ και των επιλογών του που εκθέσαμε εδώ, αντικατοπτρίζουν τελικά τα σφάλματα και τα όρια της ίδιας της Κ.Δ. και των καταστασιακών.

Πράγματι, οι καταστασιακοί αναζήτησαν το βορειοδυτικό πέρασμα ασκώντας ριζική κριτική σε εκείνο το οποίο γνώριζαν καλύτερα και από πρώτο χέρι ως *μποέμ-καλλιτέχνες-διανοούμενοι*. Όσο τα λόγια τους, οι ιδέες τους, οι θεωρίες τους συνδέονταν οργανικά με το βίωμά τους, οι οποιοσδήποτε θεωρητικές πρόοδοί τους συνδέονταν επίσης οργανικά με έναν πλούτο πειραματισμών μέσα κι ενάντια στην καθημερινή ζωή, για τους οποίους μπορούμε να πούμε ότι σηματοδοτούσαν μια αληθινή παραγωγή συνθηκών καταστασιακού διαλόγου. Αυτή ακριβώς η δραστηριότητά τους τους επέτρεψε να φτάσουν μέχρι μια ορισμένη σύλληψη και κριτική του θεάματος, και να πλησιάσουν το «κέντρο του κόσμου» (δηλαδή «τον τρόπο με τον οποίο ζούμε») τόσο ώστε να συναρπάσουν και να ταρακουνήσουν με

⁶ Μια εκτεταμένη και λεπτομερή ανάλυση των ουσιαστικών προβλημάτων της *Κοινωνίας του θεάματος* παρουσίασα τον Νοέμβριο του 2004 σε ομιλία μου στην Υφανέτ με τίτλο «Η κοινωνία του θεάματος σήμερα». Το κείμενο της ομιλίας αυτής δημοσιεύτηκε στο τεύχος 7 του περιοδικού *Ξενοδοχείο των Ξένων* (Απρίλιος 2005) και εν συνεχεία στο blog των dangerfew και στη σελίδα μου στην Academia.edu.

το «σκάνδαλο του Στρασβούργου», το 1966, το *πιο συγγενικό* προς τους μποέμ-καλλιτέχνες κοινωνικό στρώμα, δηλαδή τους φοιτητές.

Έτσι, από τη στιγμή που οι *θεωρητικές* απαιτήσεις της κριτικής τους τους ώθησαν να μιλήσουν ως «συνειδητοί προλετάριοι», οι καταστασιακοί προσέκρουσαν στο *εσωτερικό τους όριο* τόσο ως ατόμων όσο και ως οργάνωσης. Αυτό το όριο δεν μπόρεσαν να το ξεπεράσουν διότι θα έπρεπε να θέσουν σε κριτική και υπο συζήτηση συγκεκριμένες πλευρές της ύπαρξής τους – και πρώτα πρώτα *τη σχέση τους με την οικονομία και το χρήμα* –, που μέχρι τότε είχαν αφήσει άθικτες και που δεν ήθελαν καθόλου να θίξουν, είτε επειδή τους έκλειναν τα μάτια τα μαρξιστικά τους αυτονόητα, είτε επειδή είχαν στηρίξει σε αυτές τη *μυθολογία* του «θεωρητικού» ή όποιου άλλου «προβαδίσματός» τους.⁷

Προσκρούοντας στο εσωτερικό τους όριο, οι καταστασιακοί της Διεθνούς δεν μπόρεσαν (για την ακρίβεια: δεν σκέφτηκαν καν) να διαλεκτικοποιήσουν τις θέσεις και τα πειράματα που είχαν προωθήσει στο πεδίο της κριτικής της Τέχνης και του Πανεπιστημίου, περνώντας τις στην *κριτική της οικονομίας και του προλεταριάτου*. Αντίθετα, εγκατέλειψαν την κριτική της καθημερινής ζωής θεωρώντας εσφαλμένα πως η *προηγούμενη* ζωντανή δραστηριότητά τους τους είχε κιόλας φέρει στη θέση να κατέχουν την «άγνωστη θεωρία» του συνειδητού προλεταριάτου. Έτσι, ξέπεσαν στον *αριστερισμό*, παλινорθώνοντας τη θεμελιωδώς αντί-καταστασιακή μαρξιστική και συμβουλιακή ιδεολογία με όλο το φετιχισμό τους για την οικονομία, το προλεταριάτο και την επανάσταση.

Με αυτό το δεδομένο μπορούμε να πούμε ότι αυτές οι επιλογές του Ντεμπόρ, όχι μόνο δεν συνεισέφεραν στο ξεπέραςμα ή έστω στην κατονομασία αυτού του εσωτερικού ορίου των καταστασιακών, αλλά στην ουσία τους συμπύκνωσαν τόσο την αδυναμία τους να το συναντήσουν και να το ψηλαφήσουν όσο και την αυταπάτη τους ότι αποτελούσαν την πρωτοπορία του συνειδητού προλεταριάτου, όπως προηγουμένως αποτελούσαν την πρωτοπορία των συνειδητών μποέμ-καλλιτεχνών.

Έτσι, μπροστά στην αδυναμία των καταστασιακών να ζωογονήσουν *οι ίδιοι* την ένωση και το πείραμά τους μετά το 1966, οι επιλογές του Ντεμπόρ (που όπως είδαμε καλούσαν στην αξιοποίηση του «θεωρητικού προβαδίσματός» τους και στην περιστολή του κοινού έργου τους σε αυτό της διατύπωσης μίας «συνεκτικής θεωρίας» και της διάδοσής της ως της «άγνωστης θεωρίας» όλων των υπόλοιπων κοινωνικών ρευμάτων), *μετέθεσαν* το όλο πρόβλημα στη *φανταστική* συνάντηση, και μάλιστα από

⁷ Ό,τι κι αν είπαν για το προλεταριάτο σαν καλοί «αριστεροί φίλοι» του, οι καταστασιακοί και ειδικά ο Ντεμπόρ ποτέ δεν θεώρησαν πραγματικά τους εαυτούς τους προλετάριους, δηλαδή, σύμφωνα με τον δικό τους ορισμό, ως «εργαζόμενους που έχασαν κάθε εξουσία πάνω στη χρήση της ζωής τους και το ξέρουν» (*Η Κοινωνία του θεάματος*, § 114). Πώς άλλωστε θα μπορούσε να θεωρήσει κάτι τέτοιο ειδικά εκείνος που καυχόταν ότι «δεν δούλεψε ποτέ του»;

τη θέση μιάς πρωτοπορίας, των καταστασιακών με το επαναστατημένο προλεταριάτο – μια συνάντηση που απλά *δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ!* Ταυτόχρονα, έθεσαν τις βάσεις της *κεφαλαιοποίησης* της προηγούμενης ζωντανής καταστασιακής δραστηριότητας στο βαθμό που υπέθεταν, και πρότειναν, ότι αυτή η συλλογική και ρευστή δραστηριότητα είχε ήδη παράγει ένα «ολοκληρωμένο» προϊόν, που θα μπορούσε να διακινηθεί σε μια *κλίμακα πλατύτερη από το συγκεκριμένο πεδίο και τις συνθήκες της παραγωγής του.*

Ο εδραιωμένος ντεμπορισμός

Πάνω σε αυτή τη βάση θεμελιώθηκε σταδιακά, και ουσιαστικά μετά την τελική κατάρρευση της Κ.Δ., ο *ντεμπορισμός* επαναφομοιώνοντας και εκτρέποντας με μια σειρά επιπλέον μεταθέσεων και εξιδανικεύσεων τις πιο ζωντανές συνεισφορές του καταστασιακού πειράματος :

1) Ενώ στην καταστασιακή οπτική η κριτική της καθημερινής ζωής είναι το κίνημα εκείνο που προχωρώντας «καταργεί τις υπάρχουσες συνθήκες», στην οπτική του ντεμπορισμού (όπως και κάθε αριστερισμού) το όλο ζήτημα μετατίθεται στη φανταστική συνάντηση μεταξύ ενός προλεταριάτου που υποτίθεται ότι πράττει χωρίς ακόμα να κατέχει τη θεωρία, και εκείνων που φαντάζονται ότι κατέχουν την «άγνωστη θεωρία» του σαν ένα αναπαλαιωμένο είδος «στρατηγών».

2) Ενώ στην καταστασιακή οπτική η θεωρία πηγάζει από και αφορά στον στοχασμό πάνω στα πρακτικά πειράματα και στα εμπόδια που συναντούν *εκείνοι που τη διατυπώνουν*, στην οπτική του ντεμπορισμού (όπως και κάθε αριστερισμού) το ζήτημα μετατίθεται στη διατύπωση δογματικών βεβαιοτήτων και σε έναν επαναστατίστικο σχολιασμό κοινωνικών πεπραγμένων που γίνονται *χωρίς αυτούς* – έναν σχολιασμό που φυσιολογικά αγγίζει τα όρια της συνωμοσιολογίας.

3) Ενώ στην καταστασιακή οπτική η δράση είναι ένα συνολικό πρακτικό-θεωρητικό ζήτημα, που αφορά κατ'απόλυτη προτεραιότητα *εκείνους που εμπλέκονται σε αυτήν* ως ένα ζήτημα «κριτικής και αδιάκοπης αναδημιουργίας της ολότητας της καθημερινής ζωής» (και κατά συνέπεια αρνείται πλήρως την οποιαδήποτε χειραγώγηση ακριβώς επειδή το θεμελιακό αίτημά της *ξεπερνά κατά πολύ την πολιτική*), στην οπτική του ντεμπορισμού, όπως και κάθε αριστερισμού, η δράση περιστέλλεται στην (αναβαπτισμένη σε «στρατηγική») πρακτική της χειραγώγησης κατά το πρότυπο του *Γητευτή*.

Έτσι η μόνη διαφορά μεταξύ του ντεμπορισμού και του κλασικού αριστερισμού – αλλά μια διαφορά που επιβεβαιώνει ότι ο ντεμπορισμός δεν είναι παρά ένας φιλοκαταστασιακός αριστερισμός – βρίσκεται στο γεγονός ότι, στον ντεμπορισμό, τον συντηρητικό ηθικισμό του κλασικού αριστερισμού τον έχει αντικαταστήσει ένα είδος *μποέμικου αμοραλισμού*

που στην πραγματικότητα δεν είναι παρά το αποτύπωμα μιάς παγωμένης φωτογραφίας της καταστασιακής περιπέτειας.

Συνεπώς ο ντεμπορισμός είναι ένας *φιλοκαταστασιακός αριστερισμός*, που θεμελιώθηκε από τον Γκυ Ντεμπόρ πάνω στην κεφαλαιοποίηση του καταστασιακού πειράματος :

α) Αφαιρώντας καταρχάς από αυτό το σφαιρικό κοινό πείραμα εκείνο το κομμάτι του που, φαινομενικά, μπορούσε να *αναπαραχθεί με όρους ατομικής δραστηριότητας σε μια πλατύτερη ποσοτική κλίμακα* – δηλαδή τη θεωρία.

β) Προβάλλοντας αυτή τη *φαινομενικότητα ατομικότητας* ως αληθινή πραγματικότητα μέσα από τη βεντετοποίηση εκείνου που είχε το μεγαλύτερο συμφέρον, τις περισσότερες ικανότητες και τις λιγότερες αναστολές για να παίξει αυτό το παιχνίδι – δηλαδή του Γκυ Ντεμπόρ.

γ) Αποκρύβοντας τη ρευστότητα, τις πραγματικές αντιφάσεις, το εσωτερικό όριο και την προβληματικότητα του γενικότερου πλαισίου επικοινωνίας που *εμπεριείχε* αυτό το κομμάτι της κοινής δραστηριότητας – δηλαδή τα αίτια της παράλυσης και της κατάρρευσης της Κ.Δ..

δ). Διαφημίζοντας αυτή την αφαίρεση με όρους *καθαρής θετικότητας*, σαν ένα ολοκληρωμένο *προϊόν-«συνεκτική αλήθεια»*, που δεν μπορεί να επιδέχεται παρά μόνο επιμέρους βελτιώσεις – δηλαδή σαν σκέψη για *οπαδούς*.

Έξοδος

Οι καταστασιακοί της Διεθνούς μπόρεσαν να κρατήσουν την ένωση τους και το εγχείρημά τους ζωντανά για όσο διάστημα ήταν σε θέση να σκέφτονται και να μιλούν με αφετηρία εκείνου που *γνώριζαν βιωματικά* πιο άμεσα, δηλαδή για όσον καιρό σκέφτονταν και μιλούσαν σαν μποέμ-καλλιτέχνες και διανοούμενοι που γνωρίζουν τον περιορισμό αυτής της κοινωνικής θέσης και εξειδίκευσης, *και τον αρνούνται*.

Από αυτή τη *θέση και στάση* μπόρεσαν επίσης να πιάσουν τον παλμό και να ταρακουνήσουν όλους εκείνους που βρίσκονταν σε μια παρόμοια θέση και στάση. Απέτυχαν όμως από τη στιγμή που θέλησαν να διευρύνουν τη *στάση* τους *χωρίς ν'αλλάξουν τη θέση τους*, δηλαδή από τη στιγμή που φαντάστηκαν ότι ήταν σε θέση να πιάσουν τον παλμό και να ταρακουνήσουν τους προλετάρους που γνωρίζουν τον περιορισμό της δικής τους κοινωνικής θέσης και εξειδίκευσης και τον αρνούνται. Παραμένοντας μποέμ καλλιτέχνες-διανοούμενοι και απευθυνόμενοι από εδώ, και μάλιστα με την *έπαρση* ότι κατέχουν ήδη την «*άγνωστη θεωρία του προλεταριάτου*», οι καταστασιακοί βρέθηκαν σύντομα «*να μιλούν με ένα πτώμα στο στόμα*».

Η κατάρρευση της Κ.Δ. άρχισε, λοιπόν, από τη στιγμή που οι καταστασιακοί βάλθηκαν να μιλούν για εκείνο που *δεν γνώριζαν βιωματικά* – την οικονομία και το προλεταριάτο.

Με αυτό το δεδομένο, η απόπειρα μετάθεσης του προβλήματος και μυθικής αναπλήρωσης αυτής της αδυναμίας, την οποία τους προσέφεραν εκείνη τη στιγμή οι επιλογές και το προσωπικό έργο του Γκυ Ντεμπόρ, κατόρθωσε να λειτουργήσει λίγο ως πολύ μέχρι την εποχή όπου το «υποκείμενο της ιστορίας» φαινόταν να συγκροτείται μέσα από τα πιο περιφερειακά προς την οικονομία και το προλεταριάτο κοινωνικά στρώματα, δηλαδή μεταξύ 1960 με 1970. Ωστόσο το όριο αλλά και το σφάλμα αυτής της απόπειρας φανερώθηκαν πλήρως στην *μετά το 1968 εποχή*, που σηματοδεύτηκε από την παράλυση και κατάρρευση της Κ.Δ., δηλαδή στο ξεκίνημα μιάς ιστορικής εποχής όπου γινόταν όλο και πιο ορατό (ιδιαίτερα μετά το τέλος του Μάη του 68 μέσα από τις συμφωνίες της Γκρενέλ) ότι το «κέντρο του κόσμου» δεν θα μπορούσε να αποκαλυφθεί και να εξηγηθεί «με ακρίβεια» αν η κριτική της καθημερινής ζωής δεν εισέβαλε στον σκληρό πυρήνα του θεάματος, *την οικονομία*.

Στη σημερινή ιστορική εποχή, η Κ.Δ. εξακολουθεί να στέλνει το ανολοκλήρωτο μήνυμα του ιστορικού στοιχήματός της συμπυκνώνοντας σε αυτό τόσο την πρώτη απόπειρα κάποιων ανθρώπων να πετύχουν μια *απίθανη σύντηξη* όσο και την αποτυχία τους όχι τόσο στο να την πετύχουν όσο στο να *εμποδίσουν έγκαιρα την κεφαλαιοποίηση της δράσης τους*.

Γιάννης Δ. Ιωαννίδης
Μάιος-Ιούνιος 1998